

CONSTANTIN MANOLACHE

Familiei mele, în speranța creării unei Europe statale unice.

EUROPA: STAT FEDERAL MULTINAȚIONAL

Zece teme de construcție identitară continentală

INSTITUTUL EUROPEAN

2018

CUPRINS

Lista de abrevieri / 13

Introducere / 15

Capitolul I. Impactul teoriei constructiviste în definirea Identității Statale Europene Unice / 23

- 1.1. Zece teme de construcție identitară statală europeană unică / 24
- 1.2. Modelul de analiză constructivistă a Identității Statale Europene Unice / 35

Capitolul II. Statul Federal Multinațional al Europei - construcție identitară continentală unică / 45

- 2.1. Despre Identitatea Statală Europeană Unică / 45
- 2.2. Fundamente conceptuale privind întemeierea Statului Federal Multinațional al Europei / 52
 - 2.2.1. Suportul teoretic de întemeiere a Statului Federal Multinațional al Europei / 52
 - 2.2.2. Ideea de Stat european din perspectivă istorică / 63
 - 2.2.2.1. Moștenirea antică și medievală / 63
 - 2.2.2.2. Statele Europei în epoca Luminilor și a „Concertului european” / 66
 - 2.2.2.3. Europa unificată prin cuceriri teritoriale / 74
 - 2.2.2.4. Unificarea Europei prin integrare / 75
- 2.3. Statul Federal Multinațional al Europei: concepție modernă într-o locație nouă / 85

Capitolul III. Universul politic european și Identitatea Statală Europeană Unică / 91

- 3.1. Identitatea Statală Europeană Unică sub spectrul dezbaterilor politice / 91
 - 3.1.1. Abordări politice despre Identitatea Statală Europeană Unică / 92
 - 3.1.2. Blocaje politice în afirmarea Identității Statale Europene Unice / 97
 - 3.1.3. Teoriile integrării europene despre statalitatea europeană unică / 102
- 3.2. Necesitatea transformărilor constructiviste în geneza Statului Federal Multinațional al Europei / 112
 - 3.2.1. Programe politice europene realiste în afirmarea Identității Statale Europene Unice / 112
 - 3.2.2. Rezolvarea „deficitului democratic” – premisă de construcție identitară statală europeană unică / 118

Capitolul IV. Leadershipul instituțional și rolul său în construcția Identității Statale Europene Unice / 129

- 4.1. Leadership și management în construcția identitară statală europeană unică / 129

- 4.1.1. Nevoia de leadership în Statul Federal Multinațional al Europei / 129
- 4.1.2. Management eficient într-o nouă organizare statală europeană / 136
- 4.2. Leadershipul instituțional - generator al Identității Statale Europene Unice / 140
 - 4.2.1. Piramida de leadership instituțional statal european / 140
 - 4.2.2. Leadershipul politic al Consiliului European – garant al întemeierii Statului Federal Multinațional al Europei / 144
 - 4.2.2.1. Stilul de leadership statal unic al Consiliului European / 146
 - 4.2.2.2. Rolul și structura Consiliului European în impulsionarea afirmării Identității Statale Europene Unice / 147
 - 4.2.2.3. Funcționarea statală unică a Consiliului European / 152
 - 4.2.3. Leadershipul politic al Consiliului Uniunii Europene: între acțiunea interguvernamentală și provocarea identitară statală europeană unică / 155
 - 4.2.3.1. Stiluri de leadership instituțional identitar ale Consiliului Uniunii Europene / 156
 - 4.2.3.2. Competențe identitar-statale europene ale Consiliului Uniunii Europene / 160
 - 4.2.3.3. Structura identitar-statală a Consiliului Uniunii Europene / 163
 - 4.2.3.3.1. Președinția Consiliului Uniunii Europene și spiritul identitar-statal european / 164
 - 4.2.3.3.2. Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate – „ministru de externe” al Statului Federal Multinațional al Europei / 166
 - 4.2.3.3.3. Serviciul European pentru Acțiunea Externă (SEAE) și diplomația identitar-statală europeană / 168
 - 4.2.3.3.4. Formatele Consiliului Uniunii Europene – viitoare structuri statale europene unice / 170
 - 4.2.3.3.5. Structurile executive ale Consiliului Uniunii Europene / 175
 - 4.2.3.4. Structuri și agenții europene de consultare și financiare / 183
 - 4.2.3.5. Funcționarea Consiliului Uniunii Europene în asigurarea echilibrului identitar european / 193
 - 4.2.4. Parlamentul European – putere politică de exprimare a Identității Statale Europene Unice / 197
 - 4.2.4.1. Misiunile politice identitare ale Parlamentului European / 199
 - 4.2.4.2. Organizarea Parlamentului European / 204
 - 4.2.4.2.1. Compoziția Parlamentului European / 204
 - 4.2.4.2.2. Organe politice ierarhice ale Parlamentului European / 215
 - 4.2.4.3. Funcționarea Parlamentului European pentru asigurarea identității europene / 218
 - 4.2.4.4. Parlamentul European și funcționarea Statului Federal Multinațional al Europei / 222

Capitolul V. Provocarea managerială în construcția Identității Statale Europene Unice / 225

- 5.1. Stiluri de leadership în activitatea Comisiei Europene / 226

5.2. Organizarea Comisiei Europene din perspectiva creării Identității Statale Europene Unice / 231

5.2.1. Comisia Europeană ca organ administrativ al Statului Federal Multinațional al Europei / 231

5.2.1.1. Structuri de conducere administrativă a Comisiei Europene / 231

5.2.1.2. Competențele Comisiei Europene în asigurarea spiritului identitar european / 234

5.2.2. Comisia Europeană ca instituție administrativă identitară continentală / 239

5.2.3. Funcționarea Comisiei Europene în garantarea Identității Statale Europene Unice / 242

5.2.4. Dispute teoretice privind activitatea managerială a Comisiei Europene / 246

5.3. Putere și decizie în leadershipul instituțional european / 256

5.3.1. Puterea instituțională europeană și tipologia acesteia / 257

5.3.1.1. Abordări teoretice despre puterea instituțională europeană / 257

5.3.1.2. Tipologia puterii instituționale europene / 262

5.3.2. Puterea decizională a leadershipului european / 266

5.3.2.1. Deciziile leadership-ului european și spiritul identitar statal continental / 266

5.3.2.2. Proceduri decizionale europene / 273

5.3.2.3. Metode de decizie europeană / 280

5.3.2.4. Trăsături fundamentale ale deciziei europene / 286

5.3.2.5. Modalități de luare a deciziei în instituțiile europene / 290

Capitolul VI. Suveranitatea națională versus Identitatea Statală Europeană Unică / 297

6.1. Suveranitatea – valoare identitară națională supremă / 297

6.1.1. Conceptul de suveranitate națională / 297

6.1.2. Forme de aranjamente instituționale în definirea suveranității / 311

6.1.3. Interesul național și relevanța suveranității pe plan european / 315

6.2. Parlamentele naționale, suveranitatea și integrarea europeană / 319

6.3. Parlamentele naționale și reforma tratatelor / 324

Capitolul VII. Provocarea juridică a Identității Statale Europene Unice / 327

7.1. Elemente constructiviste în constituționalizarea identitară statală europeană / 327

7.2. Fundamente juridice în construcția Statului Federal Multinațional al Europei / 338

7.3. Jurisprudența Uniunii Europene – bază juridică pentru statul de drept european unic / 349

7.4. Structuri juridice de funcționare a statului de drept european unic / 362

7.4.1. Curtea de Justiție a Uniunii Europene și statul de drept european unic / 362

7.4.2. Tribunalele Uniunii Europene / 370

7.5. Evoluțiile tratatelor europene în spiritul creării Identității Statale Europene Unice / 375

7.5.1. Tratatul Europei în timpul Războiului Rece: 1950-1989 / 375

7.5.2. Tratatul Europei pe timpul integrării europene: 1990-2005 / 379

7.5.3. Unificarea continentului prin Tratatul de la Lisabona: 2006-prezent / 386

Capitolul VIII. Moștenirea istorică a Europei – bază de construcție identitară statală continentală unică / 391

8.1. În căutarea identității geografice a Europei / 392

- 8.2. Antichitatea și ideea identității europene / 395
- 8.3. Evul Mediu și procesul identitar european / 397
 - 8.3.1. Imperiul Carolingian: integrarea identitară a Nordului cu Sudul Europei / 397
 - 8.3.2. Expansiunea Occidentului și criza Imperiului Orientului / 400
- 8.4. Renașterea identitară în Europa: 1100-1789 / 402
 - 8.4.1. Fenomenul Renașterii în Europa / 402
 - 8.4.2. Europa națiunilor și naționalităților: o nouă identitate europeană / 403
 - 8.4.3. Europa echilibrului și legitimității identitare / 405
- 8.5. De la Europa regilor la Europa națiunilor / 409
- 8.6. Caracterul identitar european în epoca Luminilor / 412
- 8.7. Identitatea Europei între anii 1789-1919 / 416
 - 8.7.1. Conștiința națională și spiritul identitar european / 416
 - 8.7.2. „Concertul european” în Congresul de la Viena / 419
- 8.8. Europa capitalistă, naționalistă și colonială / 421
- 8.9. Primul Război Mondial și bulversarea identității europene / 425
- 8.10. Dramatismul identitar al Europei: 1920-1945 / 428
 - 8.10.1. Criza identitară a Europei la începutul secolului XX / 429
 - 8.10.2. Cel de-al Doilea Război Mondial și anihilarea spiritului identitar european / 433
- 8.11. Reconstrucția identitară europeană: 1945-1989 / 437
 - 8.11.1. Constituirea în Europa a două blocuri ideologice antagoniste / 437
 - 8.11.2. Europa instituționalizată: identitate structurală și funcțională / 442
 - 8.11.3. O nouă etapă identitară europeană: sfârșitul Europei blocurilor ideologice / 455
- 8.12. Integrare și identitate europeană după anul 1990 / 463
- 8.13. Extinderea identitară a Uniunii Europene / 470

Capitolul IX. Diversitatea ideologică și Identitatea Statală Europeană Unică / 481

- 9.1. Cosmopolitismul – ideologie generală a Statului Federal Multinațional al Europei / 482
 - 9.1.1. Ideologia – un concept universal disputat / 482
 - 9.1.2. Ideologia cosmopolită – concepție generală identitară europeană / 485
- 9.2. Ideologiile de partid în spațiul identitar european unic / 491
 - 9.2.1. Ideologia creștin-democrată în spațiul identitar european / 492
 - 9.2.2. Ideologia social-democrată în spațiul identitar european / 496
 - 9.2.3. Ideologia liberală și neoliberală în spațiul identitar european / 503
 - 9.2.4. Ideologia conservatoare în spațiul identitar european / 507
- 9.3. Alte curente ideologice cu implicații în conținutul identității europene / 511

Capitolul X. Strategii de dezvoltare ale Statului Federal Multinațional al Europei / 517

- 10.1. Rolul politicilor publice în construcția statală europeană unică / 517
- 10.2. Domenii strategice de dezvoltare statală europeană unică / 529
 - 10.2.1. Strategii economice de dezvoltare statală europeană unică / 529
 - 10.2.2. Strategii educaționale de dezvoltare statală europeană unică / 537
 - 10.2.3. Strategii comerciale de dezvoltare statală europeană unică / 540
 - 10.2.4. Strategii de protecție în dezvoltarea statală europeană unică / 544
 - 10.2.5. Strategii sociale de dezvoltare statală europeană unică / 548

Capitolul XI. Comunicarea în construcția Statului Federal Multinațional al Europei / 555

11.1. Rolul comunicării în construcția statală europeană unică / 555

11.2. Tipuri de comunicare în spațiul european / 565

11.2.1. Comunicarea intraorganizațională europeană / 565

11.2.2. Comunicarea extraorganizațională europeană / 572

11.2.3. Comunicarea cu mass-media europeană / 576

Capitolul XII. Complexul Militar European și Statul Federal Multinațional al Europei / 585

12.1. Sistemul de securitate și apărare unic al Statului Federal Multinațional al Europei / 585

12.2. Premise constructive pentru crearea unei structuri unice europene de securitate și apărare / 589

12.2.1. Starea actuală a Politicii Externe de Securitate Comună (PESC) și a Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC) / 589

12.2.2. Argumente pentru constituirea unei structuri statale europene unice de securitate și apărare / 593

Concluzii finale / 603

Bibliografie / 609

Abstract / 621

Résumé / 627

CEP - Comitetul European de Poliție

CJUE - Curtea de Justiție a Uniunii Europene

CMUE - Comitetul Militar al Uniunii Europene

Co.R. - Comitetul Regurilor

COGREPER - Comitetul Rețezemanșilor Permanenți

COPS - Comitetul Politic și de Securitate

CPE - Comitetul Politic European

ECOFIN - Consiliul Afaceri Economice și Financiare

EUROJUST - Unitatea de Cooperare Judiciară a Uniunii Europene

EURGPOI - Oficiul European de Poliție

IAI - Justiție și Afaceri Interne

NATO - Organizația Tratatului Atlanticului de Nord

O.E.C.E. - Organizația Europeană a Cooperării Economice

CIAP - Oficiul European al Cooperării Antidrogă

ONU - Organizația Națiunilor Unite

OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

PAC - Politica Agricolă Comună

PCC - Politica Comercială Comună

PE - Parlamentul European

PESC - Politica Externă și de Securitate Comună

Capitolul I

Impactul teoriei constructiviste în definirea Identității Statale Europene Unice

Deseori se afirmă că cel mai ușor lucru care se poate face într-o activitate este de a distruge, decât de a construi. Criticabilă din anumite puncte de vedere, totuși această judecată este adevărată, dacă se ține cont de faptul că gândirea distructivistă a omului pare a fi cea mai simplă cale de manifestare a sa, în condițiile în care ea este dominată de mecanisme instinctuale încă nedesluite, operează cu intenții ascunse, omite calculele complicate, are o perioadă de desfășurare de durată mică, distribuie haotic resursele umane și financiare. Toate aceste trăsături enumerate sunt opuse abordării constructiviste, concepție care se caracterizează prin forme complexe de creație și inovație, presupune existența unui proiect argumentat și calculat, stabilește scopuri și obiective reale, identifică idei progresiste, promovează valori superioare, elaborează norme raționale, solicită planificări pe termen mediu și lung și utilizează în spirit economic resursele alocate.

Trecând din planul reflecției filosofice în cel al realităților europene, se poate constata o creștere a confruntărilor dintre adepții distructivismului și apărătorii constructivismului, mai precis dintre euroscepticism și europenism, fără a se cunoaște vreun învingător din aceste dispute, știindu-se faptul că dezbaterile interminabile, stările tensionate, neînțelegerile între liderii europeni și naționali contribuie mai degrabă la întârzierea proceselor de reforme europene, decât înfăptuirea lor grabnică în favoarea cetățenilor europeni și a Statelor naționale europene. Mai mult, Europa este supusă unor amenințări identitare concrete care s-au transformat în crize, cum ar fi cea a monedei euro, a imigranților, a intenției unor țări de a ieși din Uniunea Europeană, cazul concret fiind Marea Britanie care prin referendum a decis ieșirea din Uniunea Europeană (Brexit), în anul 2016. Toate aceste realități se concretizează în adevărate provocări la identitatea europeană, situație complexă care solicită soluții și eforturi comune de gândire și acțiune din partea responsabililor europeni, instituțiilor europene și liderilor politici naționali. Astfel, teoria constructivistă poate reprezenta suportul concret de natură progresistă și factură optimistă în aplanarea situațiilor conflictuale, identificarea compromisurilor și intensificarea

negocierilor în procesul de dezvoltare europeană și, mai ales, în concretizarea ideii de statalitate europeană. Numai prin avantajele teoriei constructiviste se pot elabora soluții viabile pentru întemeierea unui Stat Federal Multinațional al Europei: pe de o parte, „Stat federal” cu putere centralizată, în cadrul căruia să se afirme caracterul unitar, integralitatea și omogenitatea spațiului european; pe de altă parte, „Stat multinațional” în care să fie cuprinse toate națiunile Europei.

1.1. Zece teme de construcție identitară statală europeană unică

Fără a cădea în misticismul numerologic al cifrei „zece”, – cele zece porunci ale lui Moise, numărul degetelor de la două mâini, baza sistemului zecimal, numărul meșterilor care au construit Mănăstirea Argeșului etc. –, alegerea numărului „10” în argumentarea ideii de Identitate Statală Europeană Unică a avut în vedere cel puțin două semnificații: una simbolică, născută din antichitate care se referă la credința cercetătorilor în perfecțiune, ideal, rotunjime, soliditate, absolut; cealaltă tradițională, experimentată în numerologie prin raportarea la performanță, competiție și succes în activitatea umană. Teoria constructivistă poate fi o opțiune teoretică și practică rezonabilă în explicarea și rezolvarea celor zece teme (provocări) la adresa Identității Statale Europene Unice, – *politică, leadership, management, suveranitate, juridică, istorică, ideologică, strategii de dezvoltare, comunicare, militară* –, acestea constituind, de fapt, problematica și cuprinsul acestei cărți. Stabilirea priorității unei teme față de cealaltă sau a unei succesiuni valorice a uneia față de alta poate fi variabilă, dar din rațiuni metodologice s-a preferat ordinea numerică din cercurile concentrice descrise în figura de mai jos, propusă de autor.

Atunci când se vorbește despre temele „Identității Statale Europene Unice”, ar trebui să se aibă în vedere efectele care rezultă din acestea: pe de o parte, este vorba despre intervențiile din exteriorul spațiului european, iar pe de altă parte, se au în vedere reacțiile interne din cadrul Statelor membre pentru a fi decodificate și interpretate în mod corespunzător de către subiecții responsabili. În consecință, realitățile lumii contemporane demonstrează că Identitatea Statală Europeană Unică este, pe de o parte, provocată de o serie de factori, condiții, surprize, crize cu caracter disfuncțional și negativ, iar pe de altă parte, ea provoacă, folosindu-se de instrumente, metode, tehnici și operații autonome. Din această situație, se poate desprinde ideea potrivit căreia problema centrală a Identității Statale Europene Unice constă în oferirea de răspunsuri de factură constructivistă cu caracter progresist și pozitiv care să ducă la transformări și schimbări radicale în forma și conținutul acesteia.

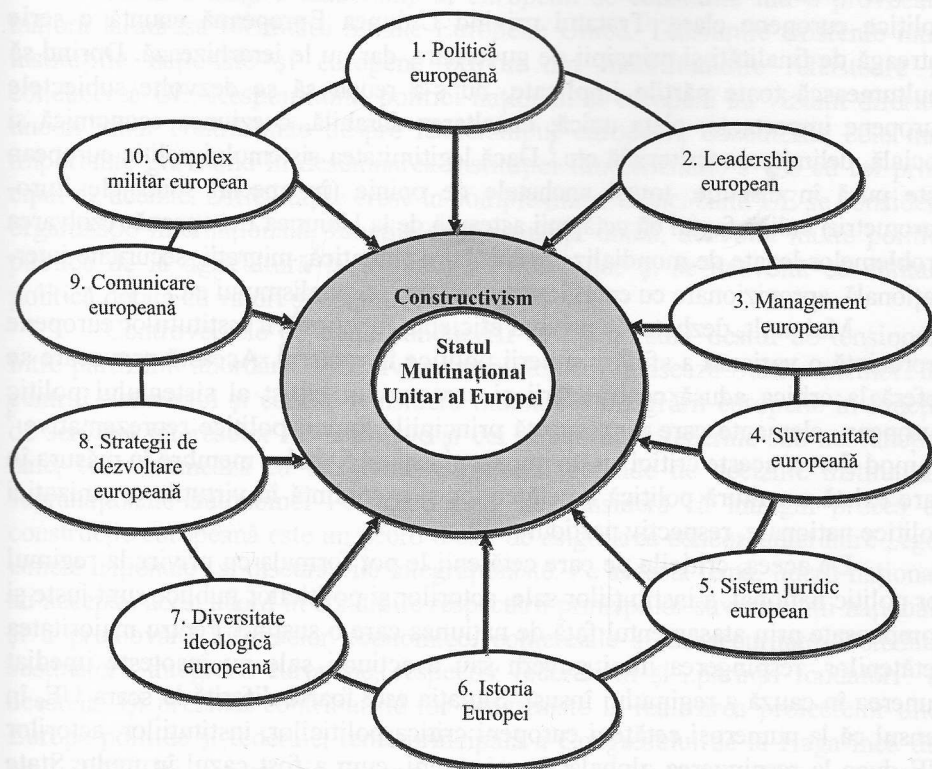

Figura 1: Temele Identității Statale Europene Unice (numerotare crescătoare în sensul acelor de ceasornic)

Tema 1 despre politica europeană în afirmarea Identității Statale Europene Unice este confirmată de faptul că Uniunea Europeană „este un regim politic cu contururi incerte, produs al unei duble inspirații: internaționale și statale. Această realitate marchează structura sa instituțională, modurile sale de decizie și punerea lor în aplicare și condiționează interpretările științifice și politice care i se dau. A înțelege funcționarea Uniunii Europene înseamnă a se cunoaște spiritul acestei ambivalențe, care din lipsă de model, este marca sa de fabrică”.¹

În prezent, Uniunea Europeană este un sistem politic marcat de dificultăți de legitimitate, deoarece este vorba despre o formă politică necorespunzătoare trăsăturilor parlamentarismului și lezează actorul clasic al acțiunii

¹ Olivier Costa, Nathalie Brack, *Le fonctionnement de l'Union Européenne*, Editions de l'Université de Bruxelles, Belgia, 2011, p. 223.

politice: Statul.² Legitimitatea UE este diminuată de absența unor obiective politice europene clare. Tratatul privind Uniunea Europeană enunță o serie întreagă de finalități și principii de guvernare, dar nu le ierarhizează. Dorind să mulțumească toate părțile implicate, nu s-a reușit să se dezvolte subiectele europene importante: piața unică, dezvoltarea durabilă, coeziunea economică și socială, delimitarea teritorială etc.³ Dacă legitimitatea sistemului politic european este pusă în discuție, totuși anchetele de opinie (în special sondajele Eurobarometru) indică faptul că cetățenii așteaptă de la Uniunea Europeană rezolvarea problemelor legate de mondializare: încălzire climatică, migrații, securitate internațională, aprovizionare cu energie, regularizarea capitalismului etc.

Mai mult, dezbaterile privind eficiența funcționării instituțiilor europene reprezintă o variantă a sfidării puterii politice în general. Această provocare se referă la critica adusă centralizării și caracterului elitist al sistemului politic european, elemente care nu respectă principiile logicii politice reprezentative.⁴ În mod fiersc, aceste critici au un impact și asupra Statelor membre în măsura în care există o cultură politică a cetățenilor și o credință în virtuțile organizației politice naționale, respectiv partidul politic.

De aceea, criticile pe care cetățenii le pot formula cu privire la regimul lor politic național, a instituțiilor sale, actorilor și politicilor publice sunt juste și compensate prin atașamentul față de națiunea care o susține. Pentru majoritatea cetățenilor, respingerea unui guvern sau a acțiunii sale nu însoțește imediat punerea în cauză a regimului însuși. Situația este foarte diferită la scara UE, în sensul că la numeroși cetățeni europeni critica politicilor, instituțiilor, actorilor UE duce la respingerea globală a proiectului, cum a fost cazul în multe State membre pe timpul ratificării Tratatelor de la Maastricht, Nisa, Lisabona și Tratatului constituțional european.

Europa ca Stat Federal Multinațional trebuie să constituie un sistem politic democratic original care să se afle în relații de colaborare și cooperare cu alte țări din vecinătatea sa și să reprezinte un actor puternic în arena internațională. În momentul de față, Uniunea Europeană privită ca o asociație interguvernamentală de state democratice nu este suficientă pentru o reprezentare reală în activitatea internațională; numai o calitate statală nouă cu o formă de sistem politic federal multinațional ar fi soluția funcționării optime a Statelor naționale, atât în interiorul lor, cât și între ele însele.

² Paul Magnette, *Le régime politique de l'Union européenne*, Ediția a doua, Presses de Science Po., Paris, 2006, pp. 21-26.

³ Olivier Costa, Nathalie Brack, *Op. cit.*, pp. 224-225.

⁴ Olivier Costa, Paul Magnette, *Une Europe des élites ? Réflexions sur la fracture démocratique dans l'Union européenne*, Editions de l'Université de Bruxelles, 2007, pp. 2-3.

Tema 2 despre leadership-ul european se constituie într-o provocare majoră la adresa Identității Statelor Europene Unice. Tensiunile existente între instituțiile naționale și europene provin din incertitudinile referitoare la conducerea UE. Responsabilii politici naționali și europeni au viziuni diferite, uneori chiar contrastante despre leadershipul european, dezbaterile cele mai importante gravitând în desemnarea instituției fundamentale a UE cu rol principal de decizie. Dificultățile cresc în complexitate, atunci când UE se consideră organizație internațională, funcționează ca piață unică, dezvoltă multe politici publice de la agricultură la tehnologii informatice și se dezvoltă ca entitate politică dotată cu valori și obiective europene.

Controversele pe tema conducerii europene sunt destul de tensionate între partizanii abordării interguvernamentale, care plasează Statele membre în centrul sistemului și care le consideră motoarele integrării europene în funcție de servirea intereselor lor naționale și cei ai abordării federale sau neofuncționale, care estimează că integrarea europeană depinde de deciziile instituțiilor supranaționale autonome. Pe acest fond, se consideră că întregul proces de construcție europeană este un acord dictat de asigurarea concordanței între „egoismele naționale” și discursurile integraționiste. Pe această temă, liderii naționali au acceptat acest acord în condițiile respectării principiilor suveranității naționale și a promovării intereselor economice, comerciale și de securitate. Totodată, susținătorii integrării europene, respectiv federaliștii și „părinții fondatori” ai acesteia, își prezintă contribuțiile lor progresiste la realizarea proiectelor unei Europe politice și federale, temă principală a Congresului de la Haga încă din anul 1948. Ori, construcția Europei ca Stat Federal Multinațional ar rezolva pe deplin această problemă. În prezent, UE este singura organizație internațională care a dezvoltat instituții supranaționale independente, dotate cu o anumită autoritate, care asociază la funcționarea sa în mod direct cetățenii și care încearcă să dezvolte un repertoriu unic de valori, obiective și norme de guvernare.⁵

Problemele de leadership european se amplifică tot mai mult în cadrul relațiilor de vecinătate, inter-regionale și intercontinentale ale Uniunii Europene. În ceea ce privește relațiile de vecinătate, Uniunea Europeană dezvoltă programe de cooperare cu țările din zona mediteraneeană și țările de la frontierele sale de sud și est. Totuși trebuie luat în considerare faptul că dezvoltarea acestor relații este destul de dificilă, în condițiile în care multe țări din acest spațiu se află în crize politice și sunt dispuse la instabilitate, cum ar fi țările arabe din nordul Africii (Egipt, Libia, Tunisia) sau statele de la frontiera de est de unde vin valurile de emigranți către spațiul Uniunii Europene. De asemenea, la semnarea acordurilor interregionale și intercontinentale cu parteneri din Africa, Asia și America liderii europeni și-au împărțit competențele în funcție de

⁵ *Idem*, pp. 2-6.

intersele geostrategice în relațiile cu țări cum ar fi: Brazilia, China, Japonia, India, Canada, Rusia și Statele Unite ale Americii.

Componenta managerială a Uniunii Europene reprezintă *tema 3* de afirmare a Identității Statelor Europene Unice, cadru în care se descriu, pe de o parte, relațiile structurale și funcționale între instituțiile europene înseși, iar pe de altă parte, între acestea și Statele membre. În cadrul acestui proces, rolul fundamental îl are Comisia Europeană care se ocupă cu dezvoltarea construcției economice europene. Pe acest fond, se poate constata că integrarea europeană a permis economiilor naționale să opereze o tranziție rapidă spre economia de piață, schimbare care a determinat ca Uniunea Europeană să se identifice ca o mare putere economică mondială și ca un actor important în acordarea sprijinului financiar țărilor în curs de dezvoltare. Prin afirmarea puterii sale „civile”, Uniunea Europeană a devenit un actor-cheie în promovarea păcii, democrației, drepturilor omului și multilateralismului la scară globală.⁶

Sub aspectul provocării manageriale la adresa Identității Statelor Europene Unice, se poate aprecia că Uniunea Europeană are o mare contribuție la guvernarea globală, atât prin promovarea unui model de democrație națională și supranațională, cât și la asigurarea impactului acestui model asupra democratizării vieții internaționale. Ori funcționarea Europei ca Stat Federal Multinațional ar spori șansele succesului în guvernarea globală, deoarece indicatorii de valoare și putere a unui Stat unic trebuie luați în considerare în orice tip de negocieri. În acest sens, încă de la crearea sa în 1950, Comunitatea Europeană a jucat un rol principal în consolidarea democrațiilor în statele membre fondatoare și asociate care au fost eliberate de diferite dictaturi. Transformările democratice supranaționale și transnaționale au devenit mai radicale după 1989, odată cu extinderea UE spre Europa Centrală și de Est, mai precis cu țările eliberate de comunism.

Piața comună europeană este una din cele mai mari din lume, fiind susținută de competiția economică între Statele membre și rolul euro ca monedă internațională. Regulile pentru funcționarea optimă a pieței comune libere europene sunt create pentru a face față competiției economice internaționale și pentru afirmarea UE în calitate de actor global cu o identitate economică internațională distinctă. Acest set de reguli este dezvoltat în raport cu problemele globalizării, în special cu actorii economici internaționali, statele și companiile multinaționale. În acest context, cea mai acerbă competiție se află în cooperarea economică cu SUA, realitate care s-ar schimba în mod pozitiv odată cu dezvoltarea Europei ca Stat Federal Multinațional.

⁶ Olivier Costa, François Foret, „The European consociation, an exportable model? Institutional design and relations between politics and religion”, în *European Foreign Affairs Review*, 10 4, 2005, pp. 503-509.

Creșterea rolului euro ca monedă internațională și maturizarea politicii monetare din cadrul țărilor care sunt în zona euro (Eurozone) reprezintă două aspecte esențiale în afirmarea managementului identitar al Uniunii Europene; aici trebuie să se ia în considerare faptul că Euro este singurul caz din istoria contemporană de a fi monedă internațională fără existența concretă a unui Stat European Unic, ci numai cu aportul financiar al unor State membre ale UE. Chiar dacă criza economico-financiară din anii 2008-2010 a avut efecte negative în acest domeniu, echilibrul economico-financiar european s-a realizat, luându-se în calcul asimetriile interne ale Uniunii Economice și Monetare (UEM), cât și divergențele existente între politicile monetare ale Statelor membre.

Suveranitatea europeană, conținută în *tema 4* de promovare a Identității Statale Europene Unice, pune Statele naționale în situația de a acționa la nivel general în rezolvarea problemelor europene. Cei mai afectați în acest proces de identificare europeană sunt cetățenii Statelor membre, în condițiile în care timpul de euforie europeană s-a diminuat, chiar dacă în cercurile elitelor politice, administrative, economice și sociale europene se recunoaște cu greu această realitate. Această indiferență de adeziune a cetățenilor la ideea identității europene se complică mai mult, atunci când pe prim plan se pune chestiunea respectării suveranității Statelor membre. În acest context, UE este acuzată, nu numai că nu respectă principiile care au fondat democrația în Europa, ci și pentru faptul că a adus atingere competențelor instituțiilor naționale, punând în cauză „contractul social” care fundamentează regimurile politice naționale. După cum se știe, de la Jean-Jacques Rousseau, suveranitatea națională este concepută ca o primă condiție a libertății popoarelor: statele trebuie să fie suverane pe teritoriul lor național (guvernarea „prin popor pentru popor”) și suveran în exteriorul acestuia: adică refuzul de orice dominație în relațiile internaționale și de orice ingerință externă. Ori integrarea europeană și globalizarea pun în cauză, în general, esența identității naționale. Deseori cetățenii Statului național trebuie să accepte o normă europeană, chiar dacă ea este adoptată contra avizului reprezentanților naționali din Consiliul UE și din Parlamentul European. Ori existența Europei ca Stat Federal Multinațional ar dovedi un caracter legitim de suveranitate europeană, model de aplicare a schemelor supranaționale în plan european. De aceea, reformele UE au fost ghidate în sensul de a garanta participarea cetățenilor la sistemul politic european și la activitățile instituțiilor supranaționale prin discursuri și strategii de legitimare europeană.

Tema juridică, prezentată la *numărul 5*, este cea mai dinamică în asigurarea Identității Statale Europene Unice, deoarece aceasta pune în dezbatere confruntarea dintre sistemele juridice naționale și conținutul dreptului comunitar. Constituționalizarea UE, proces care solicită stabilirea fundamentelor statale europene, nu s-a mai realizat și nu a răspuns din punct de vedere legislativ preocupărilor cetățenilor europeni, situație care a declanșat reticențe și

regrese din partea Statelor membre cu privire la evoluția construcției europene, deși perspectiva europeană federală de dezvoltare reprezintă un obiectiv strategic fundamental.⁷ De fapt, este o cerință care confirmă conceperea Europei ca Stat Federal Multinațional într-un cadru de organizare juridică europeană avansată care ar duce la diminuarea euroscepticismului cu subiectele sale preferate despre denunțarea procesului de integrare europeană și negarea bazelor formării unei identități europene unice reale.

Baza legală și instituțională, prevăzută în tratatele europene, constituie un element fundamental de reglementare a identității europene, deoarece prin acest atribut se asigură distribuirea echilibrată a competențelor juridice la nivelul UE și cel al Statelor membre. Mai precis, este vorba, pe de o parte, despre cadrul legal general al acțiunii externe a UE în stabilirea competențelor sale internaționale privind încheierea acordurilor internaționale, participarea în organizațiile internaționale, afirmarea personalității sale juridice, iar pe de altă parte, cooperarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu alte organisme juridice internaționale.

Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona (1 decembrie 2009), transformat cu această dată în Tratatul privind Uniunea Europeană consolidat (TUE) și în Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE), faza de reforme instituționale și juridice s-a încheiat, cel puțin pentru o perioadă de timp nedeterminată. Noile conținuturi ale TUE și TFUE, în ciuda absenței obiectivelor ambițioase ale Tratatului constituțional și a unor lipsuri procedurale, au adus multe răspunsuri și clarificări la întrebările rămase în suspans încă de la Tratatul de la Maastricht, astfel: s-au întărit puterile și competențele Parlamentului European; s-a recunoscut rolul partidelor politice europene; s-a introdus un nou sistem de vot majoritar în Consiliul UE, mai simplu și mai bine adaptat la extinderile europene viitoare, care a intrat în vigoare din anul 2014; s-a generalizat recursul la codecizie în cadrul procesului de negociere între Consiliul UE și Parlamentul European; s-a conferit personalitate juridică Uniunii Europene pentru recunoaștere identitară în relațiile internaționale; s-a instituit funcția de președinte permanent al Consiliului European; s-a raționalizat distribuirea competențelor între nivelul național și cel european; s-au propus idei de justificare a regimului politic și juridic european, consacându-se un loc special problemei democrației reprezentative europene; s-a luat în discuție funcționarea modelului federal european de către cei mai activi partizani ai integrării europene; s-au stabilit criterii clare de alegere a președintelui Comisiei Europene, președintelui Consiliului European și Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru

⁷ Hans-Jörg Trenz, Pieter De Wilde, „Denouncing European Integration: Euroscepticism as a Reactive Identity Formation”, în *RECON Online Working Paper Series*, 10 septembrie 2009.

afaceri externe și politica de securitate; s-a analizat caracterul dual al Uniunii Europene (interguvernamental și federal); s-au stabilit rolurile și pozițiile reprezentanților Statelor membre în sistemul instituțional european (Consiliul European, Consiliul UE, Parlamentul European, Comisia Europeană, reprezentantul cetățenilor europeni, actorii agențiilor europene); s-a dezvoltat instituția cetățeniei europene; s-a redactat Carta Drepturilor Fundamentale; s-a introdus procedura de inițiativă populară (cetățenească).

Cele mai sensibile probleme de Identitate Statală Europeană Unică se regăsesc în *tema 6*, subiect care evidențiază moștenirea istorică a Europei dominată de-a lungul secolelor prin împărțiri și redistribuiri teritoriale, ambiții de suveranitate, purtarea celor mai crâncene războaie și încheierea de convenții și tratate pe baza înțelegerilor marilor puteri europene. Istoria continentului european este ambivalentă: pe de o parte, ea s-a dezvoltat încă din Grecia Antică pe baza unor valori comune și cu opțiuni de integrare ale acestui teritoriu al lumii; pe de altă parte, destinul istoric s-a derulat cu numeroase conflicte în diverse epoci, națiunile europene epuizându-se în numeroase războaie, cele mai cumplite având un caracter mondial în secolul XX. Important este faptul că în prezent, Uniunea Europeană trăiește o lungă perioadă de pace și utilizează metode pașnice de rezolvare a conflictelor de natură, diplomatică, economică și militară. Experiența comunitară a reușit să pacifice relațiile între Statele membre, deși mai există fricțiuni între liderii acestor țări, iar sentimentul național rămâne încă mereu viu. Cu atât mai mult, cetățenii europeni nu-și doresc războaie și nici nu renunță la beneficiile liberei circulații și la garanția drepturilor lor fundamentale.⁸

Istoria recentă a Uniunii Europene a demonstrat faptul că procesul de construcție și identitate statală europeană unică s-a derulat sub impulsurile a două constrângeri.⁹ Pe de o parte, reformele europene erau solicitate de necesitatea de a se face față bulversărilor care destabilizase Europa Centrală și de Est. Prăbușirea blocului sovietic a constrâns pe responsabili instituțiilor Comunității Europene și pe Șefii de stat și de guvern să se implice mai mult în perspectivele unei integrări europene extinse la nivelul continentului. După unele momente de șovăieli, prin Summit-ul de la Copenhaga (iunie 1993), ei au prezentat o strategie de aprofundare și de extindere europeană simultană cu scopul de dota Uniunea Europeană cu mijloacele necesare de a se implica în transformările democratice din țările central și est europene prin punerea în aplicare a unei Politici Externe și de Securitate Comună (PESC) și dezvoltarea cooperării în domeniul justiției și afacerilor interne, paralel cu anticiparea efectelor reformelor tratatelor în Europa extinsă, astfel: instituirea monedei Euro, extinderea competențelor comunitare, transformări instituționale. Decizia

⁸ Olivier Costa, Nathalie Brack, *Op. cit.*, pp. 7-8.

⁹ *Idem*, pp. 8-10.

fundamentală a fost în a proceda cât mai rapid la deschiderea negocierilor de asociere și integrare a țărilor Europei Centrale și de Est, în scopul de a stabiliiza cât mai urgent această parte a continentului european, de a înceta existența clivajului est-vest, de a se pune în aplicare mecanismele democratice și de a se realiza trecerea la economia de piață.

Pe de altă parte, evoluțiile reformelor întreprinse de către Comunitatea Europeană de la începutul anilor 1990 au fost motivate de incertitudinile și îngrijorările despre noua construcție europeană în rândul opiniei publice. După o lungă perioadă de relativă indiferență a cetățenilor față de acest proces, reformele succesive ale tratatelor au suscitât vii reacții în spațiile politice naționale și în opiniile publice ale Statelor membre. Cu ocazia ratificării Tratatului de la Maastricht (1992-1993), numeroși cetățeni au descoperit amploarea procesului de integrare europeană și constrângerile care apăsau asupra guvernelor Statelor membre.¹⁰ Deși acest tratat avea ca scop apropierea Uniunii Europene de cetățeni, în scopul legitimării extinderii competențelor sale (cetățenia europeană, întărirea puterilor Parlamentului European, crearea mediatorului european etc.), numeroși responsabili politici, lideri de opinie, actori ai societății civile și simpli cetățeni s-au opus cu vehemență noii construcții europene. Acest fenomen de contestare a cunoscut evoluții diverse în diferite perioade și din partea unor State membre, dar în forme active de rezistență, devenind componente constante în definirea organizării și desfășurării vieții politice a Uniunii Europene.¹¹

Pentru diminuarea acestor dificultăți, negociatorii tratatelor au deschis cutia Pandorei, evocând problematica deficitului democratic și chestiunea cetățeniei europene, transmițându-se liderilor politici și cetățenilor mizele centrale de funcționare ale UE și necesitatea reformării cadrului său instituțional. Acest fenomen a contribuit la o revizuire repetată a tratatelor, proces ghidat de voința de luare în seamă a așteptărilor cetățenilor în materie de acțiune publică și de continuare a „democratizării” UE, demers început cu alegerea Parlamentului European prin vot direct în anul 1979. La începutul anilor 2000, această preocupare a determinat un proces de constituire inedită la nivel supranațional. Constrângerile negocierii interguvernamentale au determinat pe reprezentanții Statelor membre să țină cont de obiectivele europene generale. Pe acest fond, tratatele succesive au fost cuprinse de numeroase critici și au trecut prin diverse dificultăți de ratificare mai mult sau mai puțin pronunțate.

¹⁰ Richard Eichenberg, Russel Dalton, „Post-Maastricht Blues: The Transformation of Citizen Support for European Integration, 1973-2004”, în Revista *Acta Politica*, 42/2-3, 2007, pp. 132-147.

¹¹ Justine Lacroix, Ramona Coman, *Les résistances à l'Europe: cultures nationales, idéologies et stratégies d'acteurs*, Editions de l'Université de Bruxelles, Belgia, 2007, pp. 5-7.

Impactul teoriei constructiviste în definirea Identității Statelor Europene Unice

În ciuda dificultăților la care UE a făcut față în anii 2000 (creșterea euroscepticismului în opiniile publice, greutatea în reforma tratatelor, birocrație în activitatea Comisiei Europene, stagnarea numeroaselor politici publice, tensiuni cu responsabilii naționali), construcția europeană a dobândit o autonomie distinctă și s-a bazat pe o normativitate reală, situație care a condus la realizarea unui echilibru funcțional între sistemul politic instituțional european și sistemele politice naționale.

Tema ideologică, nominalizată cu numărul 7, își pune amprenta în mod substanțial în afirmarea Identității Statelor Europene Unice. De la epoca Renașterii la Iluminism și apoi la era contemporană, aspectele ideologice s-au afirmat sub forma cosmopolitismului, universalismului, catolicismului, colonialismului și imperialismului. De-a lungul timpului, implicarea Europei în probleme ideologice s-a făcut de la filosoful german Immanuel Kant, teoretician în probleme de cunoaștere rațională, la sociologul german Jurgen Habermas, specialist în teoria comunicării. Cosmopolitismul modern susține ideea potrivit căreia pacea structurală europeană trebuie să se realizeze prin reconciliere, recunoaștere, cooperare între foștii inamici și construcție democratică. Urmare a concretizării acestei ideologii, Uniunea Europeană a devenit un „imperiu cosmopolit”, o insulă de libertate comparată cu modelul westphalian, deși spațiul european încă nu poate fi considerat a fi liber de tensiuni, conflicte, dispute și contradicții.

Ideologia universalistă are ca scop să transmită modelul de pace european în lume, paralel cu punerea în aplicare a principiilor democrației, pluralismului politic, libertății de conștiință și de exprimare, comerțului mondial, dar și răspândirea culturii europene, ideilor și filosofiei politice, inclusiv democrației și drepturilor omului.

Promovarea valorilor catolicismului în lume are marca ideologiei religioase creștine, doctrină care îl situează pe om în centrul preocupărilor sale, prin aprecierile pozitive aduse puterii și inteligenței sale și nu prin terorism și violență, așa cum procedează fundamentalismul islamic.

Politicile coloniale ale țărilor europene în alte regiuni și continente s-au realizat și sub presiuni ideologice, timp de aproximativ cincisute de ani. În această perioadă de timp, statele europene au dus cel mai extins proces de colonizare în Africa și America de sud, în scopul exploatării resurselor naturale și a utilizării gratuite a forței de muncă.

Totodată, sub semnul ideologiei capitaliste s-au amplificat atitudinile imperiale ale statelor europene, unul din obiectivele principale fiind exportul modelului de „Stat-națiune”, prezentat prin instrumentele ideologice de propagandă ca fiind cel mai util și eficient în funcționarea structurilor administrative din țările în curs de dezvoltare.

Strategiile de dezvoltare europeană reprezintă tema 8 de afirmare a